

VEIDRAM KUI VÄLJAMÕELDIS

Veidram kui väljamõeldis

Paeluvaid ajaloomärkmeid

GILES MILTON

Inglise keelest tõlkinud Matti Piirimaa

Originaali tiitel:
Gilees Milton
Stranger than Fiction
Fascinating Footnotes from History
John Murray 2015

Toimetanud Ivar-Anton Karros
Kujundanud Villu Koskaru

© Giles Milton, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015
Tõlge eesti keelde © Matti Piirimaa ja Tänapäev, 2016

ISBN 978-9949-85-017-4
www.tnp.ee

Trükitud AS Pakett trükikojas

Josephile

SISUKORD

I OSA: Seda ma Hitlerist ei teadnud	
Hitleri inglise sõbratar	13
Hitleri Ameerika vennapoeg	15
Narkomaan Hitler	17
II OSA: Jessas, küll on seal alles külm	
Laip Everestil	23
Joobnu Titanicul	26
Elusalt maetud	28
III OSA: Jaapani põrgu	
Hirō Onoda pikk sõda	33
Kamikaze, kes jäi ellu	35
Hiroshimast ja Nagasakist eluga pääsenu	38
IV OSA: Maskeeritud daamid	
Agatha Christie suurim mõistatus	43
Maskeeritult sõtta	45
Ohtlik missioon	48
V OSA: Inimese parim sõber	
Tõeline sõjaratsu	53
Päästja-kirjatuvi	55
Haukumine võidu nimel	57
VI OSA: Süüdi, kuni ei ole süütuks tunnistatud	
Surmaingel	63
Kes tappis Rasputini?	66
Kuni surm meid lahutab	68

VII OSA: Suur seiklus	
Õhupalliga põhjapoolusele	73
Põgenemine Alcatrazist	76
Päästeretk Andides	78
VIII OSA: Olen kuulsus	
Esimene kuulsuse lapserööv	83
Hyderabadi Sir Osman	86
Alfred Loewensteini kummaline surm	88
IX OSA: Kui Stalin röövis panka	
Jossif Stalini mõistatuslik surm	95
Punane Frankenstein	98
Kui Stalin röövis panka	101
X OSA: Minuga ei juhtu seda kunagi	
Hindenburgi kajutiteener	107
Mõrtsukvaala rünnak	109
9/11 eelmäng	112
XI OSA: Pääsemine põrgust	
Põgenemine Auschwitzist	117
Tuletormi lõksus	119
Vangis Põhja-Koreas	121
D-päeva peaproov	123
XII OSA: Lihtsalt kummaline	
Jäämees	129
Charlie Chaplini varastamine	131
Lootus surnuist ärgata	134
XIII OSA: Paadunud natsid	
Kuidas SS-i sõjavangide massihukkamisel ellu jääda	139
Sihtmärk Ameerika	141
Dr Aribert Heimi kaksikelu	144

XIV OSA: Koletiste kolmik	
Aafrika kannibal	149
Mongoolia hull parun	151
Diktaatori surm	154
XV OSA: Olen kangelane	
Hitler kohtu all	159
Üksildane hunt	161
Sajandi võitlus	164
XVI OSA: Reeglite rikkujad	
Uskumatu puuduv lüli	169
Maaailma salajasim aadress	172
Mees, kes varastas „Mona Lisa”	174
XVII OSA: Lenini aju saatus	
Lenini aju saatus	179
Ahvimajas	182
Veidriku väljanäitus	184
XVIII OSA: Lihtsalt halb õnn	
Mõrtsuklaine	189
Jaapani õhupall-pomm	192
Ära kunagi mine merele	195
XIX OSA: Nupust nikastanud	
Eiffeli võistleja	201
Ühendriikide keiser	203
Mees, kes ostis endale naise	205
XX OSA: <i>Mein Führer</i>	
Hitleri viimased tunnid	211
Eichmanni tabamine	213
Kuulsuste timukas	215

XXI OSA: Viige mind siit ära!	
Jääväljal lõksus	221
Surmavulkaan	223
Naissoost Robinson Crusoe	226
XXII OSA: Oh! Mäherdune tore sõda!	
Viimasena lahingupostil	231
Põrgusse ja tagasi	233
Lobiseme pisut	236
XXIII OSA: Mõrvaks valige „M”	
Hea laev Zong	241
Inspektor Dew’ kahtlused	243
Surnud nagu dodo	246
XXIV OSA: Suur põgenemine	
Ootamatu pööre	251
Ja siis ei olnud enam kedagi	253
Edwin Darlingi luupainaja	256
XXV OSA: Kui Churchill tappis lambaid	
Kui Churchill tappis lambaid	261
Must lammas	264
Winstoni vapustav pomm	267
XXVI OSA: Identiteediküsimus	
Ševaljee d’Eoni kaksikelu	273
<i>Kuidas tabada spiooni</i>	276
Külma sõja viimane saladus	279
XXVII OSA: Kuningad, kuningannad ja hullud	
Kuningas George’i hullus	285
Kuidas kohtuda kuningannaga voodis	287
Tapva saladusega mees	290
XXVIII OSA: Paavsti bulla	
Salasepitsus	297
Paavsti orgia	299

XXIX OSA: Minema lennanud	
Jäljetult kadunud	305
Surmamägi	307
Mees, Kes Kukkus Maale	310
XXX OSA: Kaunitar ja koletis	
Metsik laps	317
Sooküsimus	319
Ei kuskilt tulnud elajas	321
XXXI OSA: Vangid ja orjad	
Viimane vastupanu	327
Haaremi orjatar	329
Auschwitzi sissemurdja	331
Presidendi orjad	334
XXXII OSA: Lõhkenud mull	
Ajaloo halvim pankur	339
Luude sõjad	341
Jonathan Wildi salaelu	344
XXXIII OSA: Kõik seksist	
Hiina viimane eunuhh	339
Ära kunagi võta nuga voodisse	351
Naine, kes sünnitas Hitleri jaoks	354
<i>Täiendavat lugemist</i>	357
<i>Register</i>	380

II OSA

Jessas, küll on seal alles külüm

Kindlustushüvituste taotlused lemmikloomade eest,
kes uppusid Titanicuga jäises merevees.

ROBER W. DANIEL

Üks tõupuhas prantsuse bulldog nimega Gamin de Pycomne: \$750

WILLIAM CARTER

Üks kuningas Charlesi spanjel ja üks airdeilterjer: \$300

ELLA HOLMES WHITE

Neli kukke ja kana: \$207,87

HARRY ANDERSON

Üks tšau-tšau: \$50

LAIP EVERESTIL

Laip oli külmunud ja päikeses pleekinud. See lamas väljasirutatuna silmili lumes, pea mäenõlval ülespoole. Ülakeha oli rususe kallaku külge jäätunud. Ikka veel lihaselised käed olid sirutatud pea kohale.

Mägironija George Malloryt nähti elusana viimati 8. juunil 1924, mil ta jäi koos Andrew Irvine'iga kadunuks katsel jõuda esimestena Everesti tippu. Tervelt 90 aastat oli arutatud, kas nad jõudsid eesmärgile või mitte.

1999. aasta kevadel organiseeris ameeriklane Eric Simonson Mallory ja Irvine'i otsimiseks ekspeditsiooni. Kõrgele Everestile saadeti viis kogenud alpinisti eesmärgiga leida kas ühe või mõlema mägironija kehad.

Otsingu lihtsustamiseks oli neil mõni vihje. 1975. aastal oli Hiina alpinist Wang Huangbao näinud 8100 meetri kõrgusel „inglise surnut”. Wang teatas leiust oma ronimiskaaslasele veidi enne seda, kui laviin ta minema pühkis. „Inglise surnu” täpne asukoht jäigi selgusetuks.

Kogenud alpinistidest koosnev Eric Simonsoni viieliikmeline meeskond ei lasknud end sellest heidutada. Conrad Anker, Dave Hahn, Jake Norton, Andy Politz ja Tap Richards tahtsid saavutada edu, hoolimata kõikidest nende teele kuhjunud takistustest.

Nende otsing keskendus kaheteistkümne jalgpalliväljaku suurusele laiale lumisele terrassile. Järsult kerkiv terrass paiknes 7800 meetri kõrgusel. Mehed teadsid, et tasakaalu kaotamisel libiseksid nad mööda kolmekümnekraadise kallakuga nõlva 2100 meetrit Rongbuki liustikule.

1. mail hõikas nõiaval ringi vaadanud Conrad Anker äkki. Ta oli märganud jääst turritavat alabastervalget laipa. Ülejäänud meeskond rühkis tema juurde ja nad asusid surnut tema jäisest puhkepaigast välja raiuma. Ühtaegu silmitseti hukkunut tähelepanelikult. Tema parema jala sääreluu ja pindluu olid murdunud, parem küünarnukk liigesest väljas ning kogu parem külg tugevasti vigastatud. Ronimiskõis oli keritud tugevasti ümber rindkere.

Laiba tuvastamiseks ei kulunud palju aega. Rõivaid uurinud Tap Richards märkas nimelipikut *G. Mallory*.

„Võib-olla põhjustas seda kõrgus ja tõsiasi, et olime hapnikumaskid maha võtnud,” ütles Dave Hahn, „kuid kulus aega, enne kui tegelikkus meie teadvusse jõudis. Olime jõudnud George Mallory enda juurde.”

Vastuseta jäi küsimus, kas Mallory ja Irvine olid jõudnud tippu või mitte. Kas nad surid teel märke või laskumisel?

Meeskond lootis, et leitakse Mallory kaamera: Kodaki asjatundjad olid öelnud, et film võib olla küll vana, kuid selle saab siiski ilmutada. Kui aga mehed pistsid käe Mallory kaelas rippuvasse kotikesse, leidsid nad ainult plekk-karbi puljongikuubikutega „Brand & Co. Savoury Meat Lozenges”.

Oli muidki esemeid: messingaltimeeter, taskunuga, monogrammiga taskurätt ja sisetaskus paar vigastamata päikesepille.

Prillid võisid osutada oluliseks võtmeks, et mõista sel 1924. aasta päeval juhtunut. Kõigest mõni päev enne tipputõusu alustamist oli Mallory teist ronimiskaaslast Edward Nortonit tabanud lumepimedus, sest ta ei kandnud päikesepille.

Päeval ronides ei oleks Mallory prille eest võtnud. Tõsiasi, et need asusid taskus, tunnistas, et mehed lõpetasid tipputõusu päevalalges ning alustasid laskumist pärast pimeduse saabumist.

Huvi äratas ka Mallory laiba juurest leitud ümbrik. Seda katasid arvud: kaasasolnud hapnikuballoonide survenäidud. Pikka aega usuti, et ronijatel ei olnud tippu jõudmiseks piisavalt hapnikku, ent need arvud tunnistasid, et kahel ronijal oli viis, võib-olla koguni kuus ballooni – seega mäetippu tõusmiseks rohkem kui piisavalt.

Veelgi rohkem huvitas uurijaid ese, mida nad lootsid Mallory surnukehalt leida. Teati, et ta kandis kaasas oma naise Ruthi fotot, mille oli töötanud jätta mäetippu. Ülesvõtet ei leitud, ehkki rahakott ja kõik dokumendid olid alles.

Mallory leidnud meestel õnnestus koostada usutav stsenaarium, mis tema saatuslikul surmaõhtul juhtunud oli. See on lugu seiklusest ja saatuslikult lõppenud traagilisest veast.

Oli 8. juuni õhtu, hämarus on ammu laskunud, aga kaks ronijat viibisid ikka veel kõrgel mäe otsas. Kurnatud ja kahaneva hapnikuvaruga mehed püüdsid lausa meeleheitlikult jõuda ohutusse kohta. „Kollaseks ribaks” nimetatud kurikuulsa reetliku marmori ja fülliidiriba ületamisel üks ronijatest libastus.

See võis olla Mallory. Kui nõnda, siis peatas tema langemise kõis, mis paiskas ta vastu kaljupaljandit. Tema roided murdusid ja küünarnukk väändus liigesest välja, kõis aga peatas kukkumise, nii et ta jäi kuristiku kohale kõlkuma.

Siis aga äkki kõis katkes ning ta langes vuhinal pimedusse. Ta maandus järsul lumisel eendil, murdes sääreluu ja pindluu, kuid langemine sellega ei lõppenud, raskusjõud kandis teda kohutava kiirusega mööda põhjanõlva allapoole.

Ta oli heitunud ning vaevles piinavas valus, kuid püsis ikka veel teadvusel ja püüdis end päästa. Meeleheitlikult klammerdus ta külmunud räha külge, surudes sõrmed jäässe. Libisemine jätkus üha kiiremini, kuni ta pörkas laubaga vastu hambulist kaljunukki. See löi talle augu pähe.

Ta peatus ja kaotas teadvuse. Valu ja alajahtumine võtsid tema üle võimust. Mõne minuti pärast George Mallory suri.

Peaaegu kindlasti tabas samasugune saatus selsamal ajal ka Irvine'i. Temagi kukkus, sai tõsiselt vigastada ning külmus. Mõni minut pärast Mallory surma nõudis pakane endale temagi.

Ent kas nad jõudsid tippu? Kas nad olid esimesed, kes ronisid Everestile? Sellele küsimusele ei osanud Eric Simonsoni meeskond täie kindlusega vastata. Mallory keha leidmine oli tähelepanuväärne saavutus, ent mõistatus jääb tõenäoliselt lahenduseta, kuni leitakse kaamera, kui see üldse kunagi juhtub.

Ainult üks inimene oli valmis ütlema, kas Mallory ja Irvine väärivad Everesti vallutaja tiitlit. Mallory poeg John oli kõigest kolmeaastane, kui kaotas isa. George Mallory koju ei naasnud ja see andis pojale kõik vastused, mida ta vajab. „Minu meelest oled tippu tõusnud alles siis, kui sa jõuad sinna ja tuled elusana tagasi. Kui sa enam alla ei lasku, oled teinud oma töö poolikult.”

PURJUSPÄI TITANICUL

Oli 14. aprill 1912. Kogu päeva kambüüsis rüganud Charles Joughin oli lõpuks magama jäänud, kui äkki ärkas tugevast tõukest. Ta tundis, kuidas laev tema all tugevasti vappus. Hetk hiljem jätkas see liikumist.

Joughin ei mõistnud, mis oli juhtunud, kuid ei lasknud end üle-määra häirida. Ta teadis, et merel oli märgatud jäämägesid, samuti teadis ta, et kapten Edward Smith oli käskinud võimaliku ohu vältimiseks võtta suund lõuna poole. Arvates, et oht on möödunud, üritas Joughin uuesti uinuda. Ent umbes kell 22.35, kõigest mõni minut pärast tõuget, kutsuti ta sillale. Seal kuulis ta midagi äärmiselt ebameeldivat.

Kapten Smith oli saatnud vaatlusmeeskonna laeva sügavusse uurima, ega midagi halba juhtunud ole. Mehed kiirustasid tagasi kohutava teatega, et laev oli põrganud kokku jäämäega ja löök oli laevaparda pikalt sisse surunud. Needid olid umbes üheksakümne meetri pikkuses terasplaatidest välja pressitud ja merevesi hoovas kohutava kiirusega laeva sisemusse.

Võinuks arvata, et uudis põhjustab paanika, ometi seda ei juhtunud. Enamik inimesi pidas Titanicut uppumatuks. Laev olid jagatud veekindlateks sektsioonideks, mida sai õnnetuse puhul sulgeda. See tähendas, et laevakere peab vastu ka kõige rängematest vigastustest hoolimata.

Ent nüüd, kriisihetkel, selgus katastroofiline projekteerimisviga, mis oli nende veekindlate sektsioonide juures tehtud. Veega täitudes vajutasid need laeva vööri alla, nii et vesi voolas vigastatud